

EVROPSKÁ KOMISE

V Bruselu dne 18.5.2011
KOM(2011) 274 v konečném znění

**SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU
HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ**

Posílení práv obětí v EU

{SEK(2011) 580 v konečném znění}
{SEK(2011) 581 v konečném znění}

SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ

Posílení práv obětí v EU

1. PROČ JSOU PRÁVA OBĚTÍ DŮLEŽITÁ?

Kriminalita se může dotknout nás všech, vždyť každý rok se v Evropské unii stanou miliony lidí obětí trestné činnosti. Každý rok je podle údajů Eurostatu oznámeno na **30 milionů trestných činů** proti osobám či majetku, přičemž mnoho trestných činů nikdy oznámeno není. Trestný čin se často týká více než jedné oběti a v jeho důsledku trpí nepřímo i blízké osoby obětí. Na základě toho lze kvalifikovaně odhadnout, že se každý rok pravděpodobně až 75 milionů lidí stane přímou obětí trestného činu¹.

Každý rok se mnoho lidí stane rovněž obětí dopravních nehod. Více než **1 milion dopravních nehod** v celé Evropské unii stál v roce 2010 život 30 700 osob. Každým rokem zahyne na silnicích zhruba 31 000 osob, včetně 850 dětí mladších čtrnácti let, 250 000 lidí je vážně zraněno a 1,2 milionu si odnáší lehká zranění².

Lidé v Evropě neustále **cestují a stěhují se do zahraničí**, přičemž riziko stát se obětí není za hranicemi o nic menší. Z odhadovaných 1,4 milionu cest, jež Evropané v roce 2008 podnikli, bylo 90 % uskutečněno v rámci Unie³. K tomu asi 11,3 milionu Evropanů má své trvalé bydliště mimo svou vlast, 10% Evropanů žilo a pracovalo během svého života v zahraničí a 13% odešlo do zahraničí kvůli studiu či vzdělání⁴.

Tato čísla poukazují na důležitost adekvátních a účinných opatření v zájmu práv těch, kteří se v jejich vlastní zemi či v zahraničí stanou obětí trestného činu nebo dopravní nehody. **Tento problém, který je nejen problémem domácím, ale i přeshraničním, volá po opatřeních ze strany EU.**

Problematika práv obětí má i svůj genderový rozměr. Ženy jsou obzvláště vystaveny skrytým formám násilí, o kterých se bojí promluvit. Rada Evropy odhaduje, že **20–25% evropských žen zakusí akt fyzického násilí** alespoň jednou během jejich dospělého života, 12–15% čelí domácímu násilí a více než 10 % se stane obětí sexuálního násilí⁵.

¹ Eurostat, Statistika v kostce, 36/2009; odhady založené na analýze mezinárodního průzkumu kriminality a bezpečnosti EU zveřejněné v dokumentu „Břemeno kriminality v EU“ (www.europeansafetyobservatory.eu) určují podíl neoznámených trestných činů na 60 %, přičemž každá z obětí má v průměru tři blízké členy rodiny. Tyto statistické údaje se netýkají drobných přestupků.

² Databáze Evropské komise CARE.

³ KOM(2010) 352, podle údajů Eurostatu, Statistika cestovního ruchu 2008.

⁴ Eurostat, Statistika v kostce 94/2009; Eurobarometr 337/2010.

⁵ Rada Evropy, Hodnotící studie o násilí páchaném na ženách, 2006.

Při svém úsilí o konsolidaci prostoru svobody, bezpečnosti a práva označila Komise za svou strategickou prioritu⁶ založenou na Stockholmském programu a jeho akčním plánu⁷ nutnost podniknout kroky za účelem posílení práv obětí trestných činů a zajistit, že o jejich potřebu ochrany, pomoci a přístupu ke spravedlnosti bude postaráno.

EU již podnikla některé konkrétní kroky v zájmu práv obětí v trestním řízení⁸ a většina členských států disponuje určitou mírou ochrany a podpory obětí. Úloha a potřeby obětí v trestním řízení jsou nicméně i nadále všeobecně podceňovaným problémem a míra práv obětí se v celé EU nepřestává významně lišit.

To je důvod, proč Komise předkládá balíček návrhů na posílení stávajících vnitrostátních opatření s cílem zajistit, že uvnitř EU získají oběti trestných činů minimální míru nediskriminujících práv, bez ohledu na jejich státní příslušnost či zemi pobytu. Tento balíček obsahuje také nový mechanismus vzájemného uznávání, který má zajistit, že oběti či potencionální oběti, jež požívají ochrany, kterou jim poskytují opatření platná v členském státě jejich pobytu, tuto ochranu při překročení hranic neztratí. Tímto balíčkem EU přispěje k tomu, aby se potřeby obětí trestných činů staly vedle dopadení a potrestání pachatelů ústřední částí soudních systémů.

Odškodnění je jednou ze základních potřeb obětí. Osoby, které se staly účastníky dopravní nehody v jiném členském státě, se však při své snaze dosáhnout odškodnění mohou potýkat s řadou administrativních a procedurálních obtíží, jež jsou způsobeny rozdíly v délce promlčecích a vydržecích lhůt. Komise se pokusí tento problém vyřešit návrhem na harmonizaci pravidel upravujících promlčecí lhůty tak, aby oběti nebyly vystaveny riziku ztráty jejich práva na odškodnění z procedurálních důvodů.

Nakonec je třeba zdůraznit, že práva obětí jasně souvisejí s předcházením trestné činnosti. Komise již mnoho let podnikala opatření zaměřená na předcházení trestné činnosti a násilí a propagaci bezpečnosti silničního provozu⁹. Prevenční opatření jsou klíčová nejen pro podchycení trestné činnosti a nehodovosti v krátkém a střednědobém horizontu, ale i pro změnu postoje ke kriminálnímu a bezohlednému jednání, což může přinést pozitivní, dlouhodobé a trvalé výsledky.

2. PROČ POTŘEBUJEME NOVÁ OPATŘENÍ VE PROSPĚCH OBĚTÍ NA ÚROVNI EU?

- *Urazili jsme dlouhý kus cesty, pokud jde o uznání práv obětí, přesto je třeba učinit více*

Přesvědčení, že práva obětí by měla být přístupná všem stejně a bez jakékoli diskriminace, není ničím novým. V roce 1989 Soudní dvůr potvrdil, že poskytnutí odškodnění, což je jedna z klíčových potřeb obětí, by nemělo být omezeno z důvodu státní příslušnosti¹⁰. Od té doby EU uskutečnila konkrétní opatření, zejména v podobě rámcového rozhodnutí Rady z roku

⁶ KOM(2010) 623.

⁷ Úř. věst. C 115, 4.5.2010, s. 1, KOM(2010) 171.

⁸ Rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV o postavení obětí v trestním řízení; Směrnice Rady 2004/80/ES o odškodňování obětí trestných činů.

⁹ Např. programy Daphne III; Prevence, připravenost a zvládání následků teroristických útoků a jiných rizik spojených s bezpečností; Předcházení trestné činnosti a boj proti ní; Evropský akční program pro bezpečnost silničního provozu na období 2011–2020.

¹⁰ Věc 186/87 – *Ian William Cowan v. Trésor public*, rozsudek ze dne 2. února 1989.

2001¹¹, zaměřená na stanovení obecných minimálních standardů týkajících se obětí a na specifické skupiny obětí – oběti obchodování s lidmi, pohlavního vykořisťování a pohlavního zneužívání dětí a terorismu¹². Komise také finančně podpořila práci veřejných agentur a nevládních organizací pracujících s oběťmi a v jejich prospěch, které jsou většinou řízeny dobrovolníky¹³.

Plnění norem stanovených v rámcovém rozhodnutí Rady z roku 2001 však není uspokojivé¹⁴. Lisabonská smlouva dnes EU poskytuje jasný právní základ ke stanovení minimálních pravidel upravujících práva obětí trestných činů s cílem usnadnit vzájemné uznávání soudních výroků a rozhodnutí. K podniknutí konkrétních opatření v této oblasti¹⁵ nadto vyzval jak Evropský parlament, tak Evropská rada. Vedle tvorby a doplňování již stávajících nástrojů se návrhy Komise zaměřují na posílení právního rámce prostřednictvím zavádění přímo závazných a řádně vynutitelných právních nástrojů.

- *Zvyšování důvěry v soudní systém a zvyšování kvality soudnictví*

Jedním z cílů Evropské unie je poskytnout svým občanům oblast svobody, bezpečnosti a práva, v níž je jim zaručen volný pohyb. Bez účinného uplatňování minimálních práv obětí v celé Evropské unii však vzájemná důvěra není možná. To znamená, že by si soudní systémy měly navzájem plně důvěřovat, pokud jde o jejich normy poctivosti a spravedlnosti, a občané by měli mít jistotu, že v případě jejich cest nebo života v zahraničí bude platit stejná úroveň minimálních pravidel.

- *Minimální normy musí platit ve všech členských státech*

Většina členských států dnes obětem trestných činů poskytuje určitou úroveň ochrany a podpory. V rámci soudních systémů jednotlivých států se však úloze a potřebám obětí v trestním řízení stále ještě nedostává plné pozornosti. Podobně sice všechny členské státy disponují postupy pro vznesení nároků na náhradu škod vzniklých v důsledku dopravní nehody, ale jednotlivé normy se liší ohledně promlčecích lhůt platných pro vznesení takových nároků. Aby bylo možné tento problém vyřešit, musí členské státy zavést normy upravující práva obětí a EU musí obětem zaručit rovné podmínky. Jistá minimální míra záruk a norem platných ve všech členských státech usnadní soudní spolupráci, zvýší kvalitu soudnictví a zlepší víru lidí v samu myšlenku „spravedlnosti“.

- *Základní práva je třeba respektovat*

¹¹ Viz pozn. pod čarou 8.

¹² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV; návrh směrnice o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se ruší rámcové rozhodnutí 2004/68/SVV; rámcové rozhodnutí 2002/475/SVV o boji proti terorismu.

¹³ Přes 20 000 dobrovolníků se v Evropě angažuje v organizacích na podporu obětí (Victim Support Europe 2010).

¹⁴ Zpráva Komise o provádění – KOM(2009) 166.

¹⁵ Usnesení Evropského parlamentu o rozvoji prostoru trestního soudnictví v EU (INI/2009/2012) ze dne 7. května 2009; Stockholmský program, Úř. věst. C 115, 4.5.2010, s. 1.

Adekvátní zacházení s oběťmi je v souladu s řadou základních práv uznaných v Listině základních práv Evropské unie a Evropské úmluvě o lidských právech¹⁶. Účinné uznání práv obětí a jejich respektování, především jejich lidské důstojnosti, soukromého a rodinného života a vlastnictví, tak musí být zaručeno spolu se zajištěním základních práv ostatních, jako např. obviněných osob. Opatření EU zvýší úroveň základních práv pro každého účastníka trestního řízení – ať už se jedná o oběti, obžalované nebo zadržené osoby, a spolu s tím zajistí, aby k omezení těchto práv došlo pouze, pokud je to nezbytné a přiměřené.

- *Starost o potřeby obětí přispěje ke snížení celkových nákladů spojených s trestnou činností*

Posílení práv obětí má pozitivní dopad na jednotlivé oběti a na společnost jako celek. Starost o potřeby obětí před, v průběhu a po uplynutí trestního řízení může významně snížit celkové náklady spojené s trestnou činností¹⁷. Ty zahrnují hmotné náklady v hospodářství a zdravotnictví, jakož i v systému trestního soudnictví, a nehmotné náklady, jako jsou bolest, utrpení a snížená kvalita života obětí. Oběti, které se setkají s respektem, podporou a ochranou, se zotavují dříve jak tělesně, tak citově a to jim umožní rychlejší návrat do normálního života. Tím se omezí ztráty na příjmech, absence v práci, jakož i potřeba další zdravotní péče. Oběti, jež se setkají se slušným zacházením, se spíše aktivně zapojí do průběhu řízení, čímž se zvyšuje pravděpodobnost úspěšného stíhání a souzení, což zase sníží opakování trestné činnosti a beztrestnost.

3. ZVLÁŠTNÍ POZORNOST OBĚTEM TRESTNÝCH ČINŮ – JAKÉ JSOU JEJICH POTŘEBY?

V EU se každý rok stane mnoho lidí obětí trestných činů. Tyto oběti mají celou řadu potřeb, o něž je třeba se postarat, aby se jim umožnil návrat do normálního života: potřebu **uznání a slušného** zacházení, **ochrany a podpory, přístupu k spravedlnosti, odškodnění a zotavení**.

Hlavním cílem balíčku legislativních opatření předkládaného Komisí je najít komplexní odpověď na potřeby obětí. Návrh Komise se zabývá potřebami jak přímých obětí trestných činů, tak obětí nepřímých, jako jsou rodinní příslušníci, kteří rovněž trpí na následky trestné činnosti. Nejbližší rodinní příslušníci či závislé osoby přímých obětí budou proto odpovídajícím způsobem moci využít podporu a ochranu navržené v tomto balíčku.

Příklad uvedený níže ilustruje nevhodné zacházení s oběťmi a líčí dopad, jaký má takové zacházení na jejich život, pokud se během a po oznámení trestného činu jejich individuálním potřebám nevěnuje odpovídající pozornost. V dalším oddíle pak u každé jednotlivé potřeby ukážeme, jak by se *stejný příběh* odvíjel, kdyby se v důsledku provedení návrhů Komise oběť a její rodina setkala s adekvátním zacházením.

Alex a jeho rodina měli v zahraničí pronajatý letní byt, v němž jedné noci došlo k vloupání. Když se Alex pokusil útočníky zastavit, byl před očima své rodiny fyzicky napaden. U místní policie násilné vloupání oznámil, ale protože nemluvil plyně místní řečí, nepodařilo se mu vyličit všechny detaily napadení. Během následujících týdnů se k němu dostalo jen málo informací o vyšetřování jeho případu a v důsledku opakujících se rutinních

¹⁶ Klíčovými právy jsou: lidská důstojnost, právo na život, právo na nedotknutelnost lidské osobnosti, právo na svobodu a bezpečnost, respektování soukromého a rodinného života, ochrana osobních údajů, právo na vlastnictví, volný pohyb a pobyt, rovnost před zákonem, práva dítěte a starších osob, začlenění osob se zdravotním postižením a právo na účinnou právní ochranu.

¹⁷ Viz pracovní dokument útvarů Komise, SEK(2011) 580, s. 14.

výslechů, které prováděl pokaždé jiný policista, v něm narůstal pocit frustrace. K výslechům se opakovaně musely dostavit i jeho děti, což jim způsobovalo značné rozrušení.

Po návratu domů musel Alex kvůli svým zraněním podstoupit několik operací a po více týdnů nemohl chodit do práce. Dlouho od policie nic neslyšel, až jednoho dne mu bylo oznámeno, že se má dostavit k soudu, který se bude konat v zahraničí, a svědčit proti dvěma podezřelým. Soudní proces byl pro něho velmi náročný. Nikdo mu nevysvětlil, jak bude soud v cizí zemi probíhat, a před soudní místností se nevyhnul setkání s obžalovanými, z čehož měl strach.

Po skončení soudního procesu se Alex již nic víc nedozvěděl ani o svém případu, ani o tom, co se stalo s oběma obžalovanými. Dlouhá léta po útoku se však on i jeho rodina museli vyrovnávat s citovými, tělesnými a finančními následky násilného vloupání. I když se vše odehrálo v jiné zemi, už se nikdy necítili bezpeční ani u nich doma¹⁸.

3.1. Uznání a slušné zacházení

Lidská důstojnost jednotlivce je základním právem, které tvoří jádro naší představy o spravedlivé společnosti a je základem slušného zacházení s oběťmi. Jednotlivci, kteří se stali obětí trestných činů, proto očekávají, že jejich situace a utrpení budou uznány a že se setkají s citlivým a profesionálním zacházením. Mělo by být samozřejmostí, že oběti jsou vnímány jako jednotlivci a že je nutné respektovat jejich potřeby. Profesionálové, kteří jsou po celé Evropě v pravidelném styku s oběťmi trestných činů, však často postrádají školení zaměřená na tyto potřeby a na způsob, jak prostřednictvím posouzení individuální situace tyto potřeby vyhodnotit.

Alex se během prázdnin v zahraničí stal před očima své rodiny obětí násilného napadení. Když chtěl trestný čin oznámit, policie zajistila tlumočnicka, a on tak mohl detailně popsat, co se událo. Policie mu zprostředkovala kontakt s organizací na podporu obětí a sdělila mu jeho práva a nárok na odškodnění. V následujících týdnech ho kontaktní osoba z policejního oddělení pravidelně informovala o průběhu vyšetřování.

3.2. Ochrana

Během trestního řízení může způsob fungování tohoto systému obětem ublížit. Aby se vyhnulo ublížením způsobeným nevhodným postupem, jako jsou opakované a intenzivní výslechy, je třeba zajistit ochranu obětí v průběhu trestního vyšetřování a soudního řízení. Tato ochrana je naprosto nezbytná u zvláště zranitelných obětí, jako jsou děti.

I po spáchání trestného činu jsou jeho oběti vystaveny dalšímu ublížování, zastrašování nebo odvetě ze strany pachatelů. U zhruba 40% oznámených trestných činů se jedná o opakované trestné činy vůči stejné oběti v průběhu jednoho roku¹⁹. Pokud chceme předcházet dalším trestným činům, je nezbytné zajistit dostupnost ochranných opatření. Z důvodu zvýšené mobility v EU se nadto více obětí stěhuje a cestuje do zahraničí. Veškerá ochrana, které se těší doma, však může skončit ve chvíli, kdy překročí hranice. S cílem ochránit osoby, jež využívají svého práva na volný pohyb, Komise poprvé navrhuje vzájemné uznání ochranných opatření.

Když Alex násilné vloupání oznámil, byl policií dotázán, zda v průběhu řízení nepotřebuje ochranu či podporu. Během následujícího vyšetřování byli Alex a jeho žena vyslýcháni minimálně, a k tomu vždy jedním a tím samým příslušníkem policie. Jejich děti byly povolány k výslechu pouze jednou a výsledek byl veden odbornou osobou, aby se tak zabránilo možné újmě. Když se případ dostal před soud, byl Alex povolán, aby vypovídal. V soudní

¹⁸ Jedná se o smyšlený příběh opírající se o skutečné problémy.

¹⁹ Mezinárodní výzkum týkající se obětí trestných činů za rok 2000.

budově se cítil bezpečný, neboť mohl čekat v místnosti vyhrazené obětem, čímž bylo zabráněno setkání s útočníky mimo soudní sál.

3.3. Podpora

Trestný čin může na oběti působit ničujícím a vysilujícím způsobem, neboť ty mohou být v jeho důsledku traumatizované a neschopné poradit si s běžnými záležitostmi. Pokud oběť trestný čin ohlásí, bude muset překonat nejednu překážku na cestě spleť právním systémem. Adekvátní a rychlá podpora je naprosto zásadní již proto, aby se obětem pomohlo překonat citové, praktické, administrativní a právní překážky a vrátit se znovu do normálního života. Navzdory práci stávajících služeb na podporu obětí není taková podpora v současnosti vždy snadno dostupná.

Policie Alexovi zprostředkovala kontakt s organizací na podporu obětí. Ta poskytla jemu i jeho rodině citovou podporu a radu, jak se vyrovnat s tím, co se jim přihodilo. Organizace nabídla také praktickou pomoc ve formě lékařských prohlídek a při třídění úředních dokumentů. Lidé z organizace na podporu obětí mu vysvětlili průběh trestního řízení a poučili ho o jeho právech a úloze během celého procesu. Obdržel kontakt na podobnou organizaci v své vlastní zemi, se kterou nepřestal udržovat styk i po ukončení celého případu. Podpora z jejich strany mu a jeho rodině umožnila obrátit list a začít nový život.

3.4. Přístup ke spravedlnosti

Oběti mají legitimní zájem na tom, aby bylo spravedlnosti učiněno zadost. Měl by jim být umožněn účinný přístup ke spravedlnosti, neboť to je důležitý prvek jejich návratu do normálního života. Informování obětí o jejich právech, klíčových datech a rozhodnutích je zásadním aspektem jejich účasti na celém řízení a mělo by probíhat způsobem, který je jim srozumitelný. Oběti by měly mít možnost zúčastnit se soudních přelíčení a sledovat průběh celého případu. Je smutnou skutečností, že ne vždy mají oběti napříč EU přístup k těmto základním prvkům spravedlnosti.

Nakonec se Alex přímo od policie dozvěděl, že byli zadrženi dva muži, kteří byli obviněni ze spáchání trestného činu. Byl informován o termínech a místě konání soudního přelíčení a bylo mu oznámeno, že bude muset před soudem vypovídat. V průběhu soudního líčení mu tlumočnický tým pomáhal porozumět otázkám a dalším částem řízení.

3.5. Odškodnění a návrat do normálního života

Osoby, které na základě jednání druhých utrpěly škodu, často očekávají, že jim bude poskytnuta určitá forma finanční náhrady buď ze strany státu, nebo od pachatele. Cílem tohoto odškodnění je náhrada okamžitých a dlouhodobých finančních škod. Tato náhrada může také představovat formu uznání prostřednictvím symbolické částky.

Restorativní justice, jež je relativně nedávným pojmem v rámci trestního řízení, se nespokojuje s čistě finanční formou odškodnění, ale zaměřuje se na navrácení oběti do normálního života. Jako alternativa k formální spravedlnosti či spolu s ní se restorativní justice snaží obětem pomoci vrátit se do situace před spáchaným trestným činem tím, že jim, pokud si to přejí, umožní přímou konfrontaci s jejich pachateli, čímž se pachatelům poskytne příležitost, aby převzali odpovědnost za své skutky.

Alex ve své zemi dostal možnost navázat kontakt s úřadem odpovědným za otázky spojené s odškodněním, vyplnit příslušné formuláře v jeho vlastní řeči a odeslat je do země, ve které byl trestný čin spáchán. Peníze mu pomohly splatit mimořádné náklady vzniklé v důsledku vloupání, včetně operace.

4. ZVLÁŠTNÍ KATEGORIE OBĚTÍ

- *Oběti terorismu*

Oběti terorismu se na rozdíl od jiných kategorií obětí staly terčem útoků, jejichž konečným cílem bylo poškodit celou společnost. Většinou mají stejnou potřebu ochrany a pomoci jako oběti jakýchkoli závažných a násilných trestných činů. O takové potřeby je nutné se postarat o tyto oběti a jejich rodiny je třeba podpořit podobným způsobem²⁰. Oběti terorismu mohou být však z důvodu povahy těchto útoků vystaveny daleko většímu tlaku veřejnosti a často pociťují mnohem silnější potřebu po společenském uznání a slušném zacházení od každého, ať už jde o právní zástupce, sdělovací prostředky či jednotlivce. Důraz na uznání a slušné zacházení obsažený v návrhu Komise bude pro tyto oběti znamenat jednoznačný přínos.

- *Oběti dopravních nehod*

Oběti dopravních nehod mají často pocit, že společnost jejich status obětí dostatečně neuznává. Vyšetřování dopravních nehod se již svou povahou snaží od počátku **určit příčiny a okolnosti nehody**, než aby svou pozornost soustředila na potřeby obětí. Oběti těchto nehod však samozřejmě chtějí, aby došlo k jejich řádnému vyšetření a v případě, že byl spáchán trestný čin, byla nastolena spravedlnost. Ti, kdo na takovýchto případech pracují, musí být vyškoleni, aby rozuměli těmto potřebám a uměli je rozpoznat.

Oběti dopravních nehod mohou mít právo žádat odškodnění způsobených škod. Jedním z problémů, se kterými se poškození setkávají u dopravních nehod, ke kterým došlo v zahraničí, jsou velké rozdíly u lhůt pro podání žádostí na odškodnění v zemích EU, a poškozené osoby nemusí vědět, zda se na jejich případ vztahují pravidla té či jiné země. To může vést až k tomu, že z důvodu obzvlášť krátkých promlčecích lhůt v členském státě, na jehož území k nehodě došlo, poškozené osoby vůbec žádné odškodnění nedostanou. Takovýmto obětem pomůže revize stávajících právních předpisů EU o střetu právních řádů²¹, neboť jim umožní spolehnout se na promlčecí lhůty platné v jejich vlastní zemi.

- *Zvláště zranitelné oběti*

Některé oběti jsou více než jiné vystaveny riziku utrpět v průběhu trestního řízení další škody, a proto je třeba postarat se o jejich zvláštní potřebu ochrany a pomoci. V souladu se stávajícím mezinárodním a vnitrostátním přístupem proto Komise poprvé definuje jak kategorie zranitelných obětí, tak mechanismy na zjištění dalších ohrožených osob, jež by byly založeny na posouzení jejich individuálních potřeb.

Kategorie zranitelných obětí tvoří děti, osoby se zdravotním postižením a oběti sexuálního násilí a obchodování s lidmi. Kromě toho mohou být oběti zranitelné ještě z jiných důvodů, jež souvisí s jejich **osobní povahou** (např. vysoká úroveň strachu a stresu, riziko zastrašování nebo opakovaného násilí, anebo osobní, společenská či hospodářská situace, která obětem ztěžuje možnost vyrovnat se s následky trestného činu nebo porozumět soudnímu řízení) a/nebo **povahou trestného činu** (např. terorismus, organizovaný zločin, zločiny z nenávisti nebo násilí páchané na základě pohlaví). Oběti organizovaného zločinu jsou například zvláště vystavené zastrašování a opakovanému násilí ze strany pachatele, a proto mohou být nutná zvláštní opatření na jejich ochranu.

²⁰ Podle ustanovení článku 10 rámcového rozhodnutí 2002/475/SVV o boji proti terorismu.

²¹ Nařízení (ES) č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II).

Přístup, který Komise zaujala, odpovídá opatřením obsaženým v návrhu nové směrnice o **boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii** a nové směrnici o prevenci **obchodování s lidmi**²². Obě tato opatření se zabývají zvláštními potřebami těchto zranitelných obětí.

Děti mají podle Listiny základních práv Evropské unie a Úmluvy OSN o právech dítěte základní právo uznané ve Smlouvě o Evropské unii na to, aby všechny vnitrostátní a mezinárodní právní předpisy a politiky, včetně soudních řízení pamatovaly na jejich nejlepší zájmy. S ohledem na jejich zranitelnost Komise aktivně usiluje o rozšíření „justice vstřícné k dětem“ na děti, jež se staly účastníky trestního řízení²³. Trestní vyšetřování se pro děti může stát traumatickou zkušeností, zvláště pokud se staly obětí zneužití, a proto by měla být k dispozici zvláštní opatření na jejich ochranu.

Oběti sexuálního násilí – v naprosté většině ženy – vyžadují ochranu před dalším násilím a odbornou podporu a pomoc, jež jim pomohou překonat různé následky takového násilí a začít nový život. Z důvodu studu a pocitu viny u obětí takové trestné činnosti a z důvodu často blízkého vztahu k jejich pachateli jsou tyto oběti obzvláště zdrženlivé, pokud jde o oznámení trestného činu. Oběti sexuálního násilí potřebují zvláštní lékařskou a psychologickou pomoc, včetně okamžité forézní analýzy, a proto by oznámení trestného činu nemělo být podmínkou přístupu k takovým službám.

Zajistit bezpečnost a ochranu jednotlivcům vystaveným **opakovanému násilí ze strany stejného pachatele** má nejvyšší prioritu. Pro předcházení a zmírnění rizika dalšího ublížení je ochrana zásadní, a proto by měla zahrnovat možnost uvalení omezujícího, izolačního nebo ochranného režimu vůči pachateli, aby se zabránilo jeho dalšímu styku s obětí. Taková ochrana by měla být uplatnitelná i v ostatních členských státech EU, pokud se tam oběť odstěhuje nebo odcestuje.

Kromě toho, že obětem bude zajištěn přístup k adekvátní pomoci a ochraně, je na prvním místě důležité zabránit tomu, aby docházelo k násilí. Zejména v okruhu rodiny a uvnitř blízkých vztahů jsou obzvláště ženy vystaveny různým formám fyzického, sexuálního a psychologického násilí. Komise proto neustane ve své činnosti, jejímž cílem je předcházení a potírání násilí proti ženám v Evropě a podpora a ochrana obětí a ohrožených skupin²⁴.

5. ODPOVĚĎ KOMISE – ČAS K ČINU

Komise navrhuje následující balíček právních nástrojů, který by reagoval na potřeby popsané výše a zajistil, že obětem v Evropě bude zaručena minimální míra práv, ochrany, podpory, přístupu k spravedlnosti a možnost návratu do normálního života. Komise navrhuje:

- **Směrnici stanovující minimální normy týkající se práv, podpory a ochrany obětí trestných činů**, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí z roku 2001. Ta zaručí, že se obětem dostane slušného zacházení a že o zvláštní potřeby zranitelných obětí bude náležitě postaráno. Směrnice také zaručí, že obětem bude poskytnuta potřebná podpora

²² Viz pozn. pod čarou 12.

²³ Sdělení Komise „Agenda EU v oblasti práv dítěte“ – KOM(2011) 60.

²⁴ Viz prohlášení č. 19 připojené k závěrečnému aktu mezivládní konference, která přijala Lisabonskou smlouvu, Úř. Věst. C 83, 30.3.2010, s. 345.

a možnost zúčastnit se řízení, že obdrží důležité informace, kterým budou rozumět, a že v průběhu trestního vyšetřování a soudních přeličení budou chráněny.

- **Nařízení o vzájemném uznání ochranných opatření v občanskoprávních věcech,** které napomůže předcházet škodám a násilí a zaručí, že se obětem (např. domácího násilí), které požívají ochrany v jednom členském státě, dostane stejná míra ochrany v jiném členském státě v případě, že se tam odstěhují nebo odcestují. Taková ochrana by měla být poskytnuta bez toho, že by oběti musely podstupovat dodatečná řízení. Toto opatření doplňuje návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o evropském ochranném příkazu²⁵ podaný skupinou členských států v září 2009, jež je v současnosti projednáván v Evropském parlamentu a Radě.

Tento balíček právních opatření je prvním krokem k tomu, aby se oběti staly středem agendy EU v oblasti trestního soudnictví. Pokud jde o budoucnost, Komise v nejbližší fázi boje za práva obětí přezkoumá směrnici 2004/80/ES o odškodňování obětí trestných činů a nařízení „Řím II“ (s cílem vyřešit otázku práva vztahujícího se na promlčecí lhůty u přeshraničních dopravních nehod). Budou také provedeny další studie a opatření týkající se obětí, zejména zvláštních kategorií obětí, jako jsou oběti terorismu, organizovaného zločinu a násilí páchaného na základě pohlaví, včetně mrzačení pohlavních orgánů žen, jejichž cílem bude zlepšit situaci těchto obětí.

Vedle těchto kroků a spolu s nimi provede Komise řadu doprovodných opatření, jež rozhodujícím způsobem zajistí obětem účinná práva v praxi, tzn. nejen tehdy, když budou účastníky trestního řízení. Ta budou zahrnovat školení a budování kapacit, výměnu správných postupů, předcházení trestné činnosti a násilí (jako např. zvyšování povědomí a poskytování informací), sběr dat a výzkum. Komise zároveň nepřestane poskytovat finanční podporu v rámci stávajících finančních programů na propagaci otázek spojených s právy a potřebami obětí.

Všechny tyto snahy dodají další obsah tomu, co se členskými státy a EU již podařilo dosáhnout. Tím bude EU umožněno učinit z práv a potřeb obětí hlavní součást zajištění spravedlnosti. EU by měla zajistit, že se obětem po celé EU dostane řádného uznání a jejich práva budou respektována bez jakékoli formy diskriminace.

²⁵ Úř. věst. C 69, 18.3.2010, s. 5.